

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ - САЗНАЊЕ О СЕБИ И ДРУГИМА

Циљ и задаци

Циљ наставе "Грађанско васпитање - Сазнање о себи и другима" јесте подстицање развоја личности и социјалног сазнања код ученика основне школе. Овај наставни предмет треба да пружи могућност ученицима да постану активни учесници у процесу образовања и васпитања, и да изграде сазнања, умења, способности и вредности неопходне за формирање аутономне, компонентне, одговорне и креативне личности, отворене за договор и сарадњу, која поштује себе и друге.

ПРВИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 36 часова годишње)

Задаци наставе "Грађанско васпитање - Сазнање о себи и другима" су:

- олакшавање процеса адаптације на школску средину и подстицање социјалне интеграције - успостављање и развијање односа другарства и сарадње са вршњацима и одраслима;
- подстицање развоја сазнања о себи, сопственим осећањима и потребама, свести о личном идентитету и особености, самопоштовања и самопоуздања;
- проширивање знања и умења за решавање индивидуалних проблема, учење техника за превладавање непријатних емоционалних стања; учење видова самопотврђивања без агресивности и уз уважавање других;
- подстицање социјалног сазнања, разумевања и прихватања међусобних разлика;
- подстицање групног рада, споразумевања и сарадње;
- развијање комуникативне способности и конструктивног разрешавања сукоба са вршњацима и одраслима;
- развијање креативног изражавања;
- упознавање ученика са дечјим правима;
- подстицање и оспособљавање за активну партиципацију у животу школе при чему је битно да све што ученици раде, раде из унутрашње, позитивне мотивације, а не због принуде и послушности засноване на страху.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I Тема - Олакшавање процеса адаптације на школску средину и подстицање социјалне интеграције.

- Сусрет родитеља, наставника и ученика. Размена о узајамним очекивањима, потребама, захтевима, тешкоћама везаним за промену средине одрастања;
- Упознавање ученика са садржајем предмета и начином рада.

II Тема - Подстицање развоја сазнања о себи, о сопственим осећањима и потребама, свести о личном идентитету и особености, самопоштовања и самопоуздања.

- *Свест о себи I.* Кроз размену о томе шта воле да раде и цртање својих аутопортрета и осећања ученици откривају своје особености, међусобне разлике и сличности;
- *Свест о себи II.* Кроз игру преображаја, размену о сопственим способностима и вредностима, цртање сопственог знака ученици упознају себе и друге;
- *Временилов.* Кроз евоцирање и цртање пријатних и непријатних успомена, ученици интегришу прошла искуства. Кроз игру поверења уче да се узајамно подржавају;

- *Снови (Непријатни снови).* Кроз евоцирање и цртање снова и игру маште, ученици уче да изразе и контролишу своја приватна искуства;

- *Снови (Пријатни снови).* Кроз евоцирање, цртање и одигравање снова, ученици уче да изразе и контролишу своја приватна искуства;

- *Моје жеље.* Кроз цртање и игру маште ученици уче да артикулишу своје жеље и захтеве;

- *Ја кад порастем.* Кроз цртање и размену ученици уче да остваре своје право на развој;

- *Ја и како ме види други.* Кроз цртање и размену ученици сагледавају себе из различитих перспектива.

III Тема - Изражавање и комуникација осећања; проширивање знања и умења за решавање индивидуалних проблема, учење техника за превладавање непријатних емоционалних стања.

- *Шта ме брине.* Кроз цртање и размену ученици артикулишу своје проблеме и уче да користе машту и креативност, а физичке вежбе да се ослободе тензије;

- *Моје место за опуштање.* Кроз вежбу опуштања и вођене фантазије ученици уче како могу да постигну смиреност;

- *Изражавање осећања.* Кроз вежбе кретања, невербалног изражавања и цртања осећања подстиче се опажање и изражавање осећања.

- *Комуникација осећања.* Ученици уче да препознају осећања изражена покретима и изразима лица;

- *Мој бес I.* Кроз игру асоцијација, цртање унутрашњег доживљаја и симболичког приказа беса пружа им се могућност да изразе бес, и да развију стратегије за превазилажење уместо потискивање беса;

- *Мој бес II.* Кроз цртање, симболички приказ беса, пружа им се могућност да изразе бес, и да развију стратегије за превазилажење уместо да потискују бес;

- *Страхови I.* Кроз игру асоцијација, цртање унутрашњег доживљаја страха и размену о стратегијама расплашивања, даје им се могућност да изразе и поделе страхе и да развију нове стратегије за превазилажење страха;

- *Страхови II.* Кроз евоцирање извора страха и прављење штита од страха, даје им се могућност да изразе и поделе страхе и да развију нове стратегије за превазилажење страха;

- *Туга.* Кроз размену извора туге, цртање унутрашњег доживљаја туге, размену и игру моделирања, даје им се могућност да изразе и поделе тугу, добију дозволу за плакање и развију стратегије за превазилажење туге;

- *Љубав.* Кроз игру асоцијација, невербално изражавање, цртање унутрашњег доживљаја љубави и размену о знацима љубави, даје им се могућност да диференцирају доживљај и експресију љубави.

IV Тема - Подстицање групног рада, договарања и сарадње.

- *Сарадња I.* Кроз прављење заједничког цртежа у малим групама ученици се уче да се договарају;

- *Сарадња II.* Кроз цртање и игру слагалице деца се уче да сарађују.

V Тема - Подстицање социјалног сазнања, разумевање и прихватање међусобних разлика; учење видова самопотврђивања без агресивности и уз уважавање других.

- *Увредљиви надимци.* Кроз игру улога, ученици се уче да препознају осећања и потребе, и "жртве" и "насилника", и да нађу конструктиван начин да превазиђу ово понашање;

- *Пријатељство.* Кроз размену, ученици уче да артикулишу појам пријатељства;

- *Тајни пријатељ.* Кроз игру, ученици се подстичу да смисле како ће да обрадују једни друге.

VI Тема - Развијање комуникативне способности, конструктивног разрешавања сукоба са вршњацима и одраслима.

- *Комуникација и неспоразуми I.* Ученицима се демонстрирају ефекти разлика у гледању и примању порука као извор неспоразума и указује на важност стављања у позицију другог, као и проверавања како је порука примљена за међусобно разумевање;

- *Комуникација и неспоразуми II.* Ученицима се демонстрирају ефекти нејасно изражених порука и указује на значај прецизности и јасноће у изражавању за међусобно разумевање;

- *Неспоразуми са родитељима.* Ученицима се демонстрирају ефекти негативних порука и указује на важност јасног изражавања својих потреба за међусобно разумевање;

- *Тужакање.* Ученици евоцирају различите ситуације тужакања, и задатак им је да се ставе у позицију оног који тужака и оног ко је објект тужакања, да сагледају њихове потребе и осећања, и да нађу решење које ће задовољити обе стране без тужакања;

- *Конфликти.* Кроз игру маште и одигравање ситуација из властитог живота ученици се упознају са динамиком конфликта и његовим могућим исходима.

VII Тема - Упознавање ученика са дејим правима и подстицање и оспособљавање ученика за активну партиципацију у животу школе.

- *Права деце.* Кроз размену, деца се упознају са основним дејим правима;

- *Школа какву желим.* Кроз вежбу вођене фантазије и цртање, ученици изражавају своје визије школе по мери деце;

- *Да кажем слободно.* Ученици уче како да остваре право на слободу мишљења и јавног изражавања слободе мишљења;

- *Право на игру.* Размена о томе како користе слободно време и чега воле да се играју.

VIII Тема - Евалуација.

- *Ја пре, ја после.* Ученици се подстичу да сами процене програм који су прошли и сопствено напредовање;

- *Презентација резултата рада родитељима.*

ДРУГИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 36 часова годишње)

Задаци наставе "Грађанско васпитање-Сазнање о себи и другима" су:

- подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима;

- подстицање самосвести, самопоштовања и уважавања других;

- оспособљавање ученика да препознају и разумеју сопствена осећања и потребе и њихову међусобну повезаност, да штите и остварују своје потребе на начин који не угрожава друге;

- развијање комуникативне способности, невербалне и вербалне комуникације, вештина ненасилне комуникације;

- оспособљавање ученика за примену вештина ненасилне комуникације у решавању сукоба и вршњачком посредовању;
- развијање креативног изражавања;
- оспособљавање ученика да упознају непосредно друштвено окружење и сопствено место у њему и да активно доприносе развоју школе по мери детета;
- оспособљавање ученика да упознају и уважавају дечја права и да буду способни да активно учествују у њиховом остваривању;
- развијање и неговање основних људских вредности.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I Тема - Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима.

- Сусрет родитеља, наставника и ученика. Размена о узајамним очекивањима, потребама, захтевима, тешкоћама везаним за остваривање програма грађанског васпитања;
- Упознавање ученика са садржајем предмета и начином рада.

II Тема - Подстицање развоја самосвести, самопоштовања и уважавања других.

- *Репортери*. Кроз игру интервјуисања, упознају квалитете којима се одликују, њихови другови и уче да о њима говоре са уважавањем;
- *Поносим се што*. ученици саопштавају о сопственом поступку којим су учинили добро неком коме је то било потребно (родитељима, друговима, брату/сестри, рођацима, наставницима..);
- *Изражавање захвалности другоме*. Ученици уче како да изразе захвалност за неки поступак других према њима који им је пријао.

III Тема - Оспособљавање ученика да препознају и разумеју сопствена осећања и потребе, и њихову међусобну повезаност и да штите и остварују своје потребе на начин који не угрожава друге.

- *Речник осећања*. Ученици уче да препознају и именују различита осећања која се јављају када су им потребе задовољене/незадовољене;
- *Како се ко осећа*. Кроз игру улога у задатим ситуацијама, ученици сагледавају ефекте оптужујућих порука и уче да препознају и изразе како се учесници размене осећају у тој ситуацији и шта им треба;
- *О стида и срамоти*. Кроз цртање и размену ученици откривају заштитну улогу стида, и начине да превазиђу осећање стида;
- *Љубомора*. Ученици уче да препознају осећања и потребе које су у основи љубоморе и да их изразе на конструктивнији начин;
- *Кривица*. Ученици уче да преведу осуде о себи у позитивни програм - како могу другачије да поступе;
- *Ја и љубав*. Ученици уче да се ослободе да причају о доживљају и изражавању љубави и да диференцирају доживљај и експресију љубави;
- *Моје потребе*. Кроз разговор и цртање ученици уочавају различите начине за задовољавање потреба и жеља и постају свесни могућности избора.

IV Тема - Развијање комуникативне способности, невербалне и вербалне комуникације, вештина ненасилне комуникације.

- *Како да кажем*. Кроз игру и размену ученици упознају разлике између насилног и ненасилног изражавања;

- *Слушање и неслушање.* Ученици пролазе кроз искуство неуспешне комуникације изазване неслушањем и упознају се са техником активног слушања као начином на који се може побољшати узајамна комуникација и ту технику испробавају у краћим симулацијама;

- *Да ли се чујемо.* Ученици се упознају са различитим начинима на које можемо слушати и чути себе и друге и различитим исходима у зависности од избора саосећајног и несаосећајног слушања;

- *Чујем ти срце.* Ученици уче да примене жирафине уши (саосећајно слушање) у ситуацијама када се саговорник изражава насилно.

V Тема - Оспособљавање ученика за примену вештина ненасилне комуникације у решавању сукоба и вршњачком посредовању.

- *Кад ја нећу.* Ученици уче да препознају зашто говоре нећу" и да уместо "нећу" говоре шта је то што желе а што их спречава да прихвате захтев одраслог;

- *Посредовање у сукобу између дечака и девојчица.* На примерима типичних дечијих сукоба у школи, ученици се уче да разлуче факте, осећања и потребе сукобљених страна и да посредују у налажењу конструктивног решења;

- *Посредовање у сукобу између ученика истог пола.* На примерима типичних дечијих сукоба у школи, ученици се уче да разлуче факте, осећања и потребе сукобљених страна и да посредују у налажењу конструктивног решења;

- *Посредовање у сукобу између родитеља и деце.* Кроз игру улога, ученици се уче да разлуче факте, осећања и потребе сукобљених страна и да посредују у налажењу конструктивног решења.

VI Тема - Оспособљавање ученика да упознају непосредно друштвено окружење и сопствено место у њему, и да активно доприносе развоју школе по мери детета.

- *Породично стабло.* Кроз цртање и размену о томе деца уче о родбинским везама и видовима понашања који могу да их ојачају или ослабе;

- *Жиrafe у учионици.* Кроз размену и драматизацију ученици се упознају са ефектима наредби и захтева, и разликама у осећањима када нешто раде из позитивне односно негативне мотивације;

- *Шта се коме допада.* Ученици се уче да артикулишу јасне захтеве у вези са оним што би волели да промене у школи;

- *Шта можемо да урадимо.* Кроз игру ученици разматрају различите акције које би могли сами да предузму да живот у школи учине лепшим и себи и другима.

VII Тема - Оспособљавање ученика да упознају и уважавају дечја права и да буду способни да активно учествују у њиховом остваривању.

- *Дечја права.* Ученици се упознају са Конвенцијом о дечијим правима и бирају и рангирају права по важности за њих;

- *Моја одговорност.* Ученици уче да препознају везу између права и одговорности и кроз размену артикулишу за шта су деца одговорна у породици и у школи;

- *Кад деца крше дечја права.* Ученици евоцирају различите ситуације злостављања, ругања, насиља међу децом, уче да разумеју зашто се то дешава, и начине како да се заштите;

- *Кад родитељи крше дечја права.* Ученици евоцирају различите ситуације злостављања, насиља родитеља према деци, уче да разумеју зашто се то дешава, и начине како да се заштите;

- *Кад одрасли у школи крше дечја права.* Ученици евоцирају различите ситуације злостављања, насиља одраслих који раде у школи према деци, уче да разумеју зашто се то дешава, и начине како да се заштите;

- *Различити смо али су нам права иста.* Ученици уче да препознају негативне стереотипе, ситуације у којима су нека деца неприхваћена у групи јер долазе из различитих социјалних, етничких и културних група, уче да разумеју како је онима којима се то дешава, и начине како да се то спречи.

VIII Тема - Развијање и неговање основних људских вредности.

- *Ја то већ умем.* Ученицима се изложи листа вредности и врлина, и тражи се да наведу сопствени поступак у коме се види да су усвојили ту вредност или врлину, и подстичу да нађу нове поступке којим би могли да их изразе;

- *Шта кад се то деси.* Ученицима се предоче ситуације у којима деца крше неке од основних вредности (крађа, лаж, оговарање), уче да изразе потребе које децу наводе на то, и да открију начине на које се те потребе могу задовољити а да се не прекрше вредности;

- *Мој омиљени јунак из приче/бајке/филма.* Ученици размењују о томе које вредности изражава њихов омиљени лик;

- *Сарадња.* Ученици уче да сагледају важност сарадње и узајамног подржавања.

IX Тема - Евалуација

- *Ја пре, ја после.* Ученици се подстичу да сами процене програм који су прошли и сопствено напредовање;

- *Презентација* резултата рада родитељима.

ТРЕЋИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 36 часова годишње)

Општи циљ предмета Сазнање о себи и другима је подстицање развоја личности и социјалног сазнања код ученика трећег разреда основне школе. Овај предмет треба да пружи могућност ученицима да постану активни учесници у процесу образовања и васпитања, и да изграде сазнања, умења, способности и вредности неопходне за формирање аутономне, компетентне, одговорне и креативне личности, отворене за договор и сарадњу, која поштује и себе и друге.

Задачи:

У образовно-васпитном раду на реализацији овог предмета разликујемо неколико основних задатака:

- подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима;
- подстицање развоја самопоуздања и личне одговорности;
- оспособљавање ученика да препознају и разумеју сопствене потребе и потребе других, и да штите и остварују своје потребе на начин који не угрожава друге;
- развијање свести о потреби уважавања различитости и особености; уочавање и превазилажење стереотипа везаних за пол, узраст, изглед, понашање, порекло;
- оспособљавање ученика за ненасилно решавање сукоба;
- развијање појма пријатељства;
- оспособљавање ученика да разумеју неопходност правила која регулишу живот у заједници и да кроз договарање активно доприносе поштовању или мењању правила сагласно са потребама;

- оспособљавање ученика да упознају и уважавају дечја права и да буду способни да активно учествују у њиховом остваривању;

- развијање и неговање еколошке свести;

- развијање моралног расуђивања и неговање основних људских вредности;

- оспособљавање ученика да активно доприносе развоју школе по мери детета.

Садржаји програма

I Тема (2 часа) - Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима

- *Родитељски састанак*: сусрет родитеља, наставника и ученика. Размена о узајамним очекивањима, потребама, захтевима, тешкоћама везаним за остваривање програма грађанског васпитања

- *Уводни час*: упознавање ученика са садржајем предмета и начином рада

II Тема (9 часова) - Уважавање различитости и особености; уочавање и превазилажење стереотипа везаних за пол, узраст, изглед, понашање, порекло

- *Сличности и разлике*: уочавање особености и различитости која им прија.

- *Полни стереотипи у играма*: разматрање стереотипа о мушким и женским играма; размена ставова о томе.

- *Последице полних стереотипа*: разматрање последица стереотипа о мушким и женским играма, о поштовању слободе избора; прихватању различитости.

- *Последица уопштених судова*: стереотипи о дечама и девојчицама, превођење на језик чињеница.

- *Појава искључивања у групи*: разматрање различитости која им не прија - размена о искуствима и разлозима искључивања из групе.

- *Понашање које одступа од очекиваног*: сагледавање последица саосећајног односно осуђивачког става према понашању које одступа од очекиваног; сукоб потреба и како га разрешити.

- *Односи у одељењу*: размена о томе шта су предузели да би изненадили пажњом вршњаке супротног пола у протеклој седмици.

- *Односи млађи - старији*: размена о односу млађе и старије деце у породици, о поштовању слободе избора и договарању, о личној одговорности.

- *Дискриминација по узрасту*: размена о односу старије и млађе деце, о дискриминацији по узрасту, о искренности у дружењу.

III Тема (5 часова) - Пријатељство и моралне дилеме у вези са тим; развијање појма пријатељства и моралног расуђивања (крађа, лаж)

- *Пријатељство*: дефинисање појма пријатељства; сукоб и усаглашавање ставова у вези са пријатељством.

- *Лаж као морални прекршај*: размена мишљења о томе да ли треба разоткрити лаж коју је изрекао пријатељ/ица; да ли је ћутање о томе исто лаж; да ли је лаж опростива; да ли се може бити пријатељ некоме ко лаже; зашто је лаж морални прекршај.

- *Припадање групи*: размена мишљења о сукобу потреба и како га превазићи, морална дилема - крађа као услов прихваћености у групи, поштовање туђег власништва.

- *Крађа као морални прекршај*: размена о томе да ли је крађа морални прекршај и кад је покренута добрим намерама.

- *Односи међу пријатељима*: размена о томе шта све чини пријатељство и какви могу бити односи међу пријатељима.

IV Тема (9 часова) - Појединац и заједница; правила која регулишу живот у заједници; права и одговорности; договарање.

- *Обавезе у кући*: размена мишљења о правима и одговорностима укућана; о подели одговорности око кућних послова, о слободи избора, правима и обавезама деце.

- *Договарање у породици*: размена мишљења о томе како превазићи сукоб потреба деце и одраслих, о стереотипима у вези са полним улогама; о деčјим правима и одговорностима; о значају договарања.

- *Права и одговорности у заједници*: размена мишљења о томе како превазићи сукоб потреба деце и одраслих, о кућном реду; о деčјим правима и одговорностима; о значају договарања.

- *Слобода избора*: размена о слободи избора у одлучивању код куће и у школи. О чему деца могу сама да одлучују, о одговорности за последице избора, о томе како лични избор утиче на друге у околини.

- *Кућни ред школе*: размена о томе чему правила; како настају правила; да ли деца могу да утичу на мењање правила која регулишу живот у школи, о последицама кршења правила, о мерама које треба предузети кад дође до кршења правила.

- *Оцењивање*: размена о томе чему служе оцене, шта значи лоша оцена, чему она служи, да ли деца имају право да знају зашто су добили оцену коју су добили и шта је требало да одговоре, ако оцена није задовољавајућа.

- *Демократија у учионици*: размена о томе шта је то демократско одлучивање у разреду, како то може да се постигне, шта спречава да се то постигне.

- *Доношење одлука на нивоу одељења*: размена о разлозима побуне у разреду, разликама између наређивања и договарања, о одговорности за последице понашања.

- *Планирање акције*: ученици се договарају и планирају акције којим ће да побољшају простор у коме бораве (учионицу, школско двориште); уче како да усагласе идеје, поделе одговорности, од кога да траже подршку и како, како да изведу акције.

V Тема (3 часа) - Заштита од насиља: ненасилно решавање сукоба

- *Сукоби и њихово решавање*: размена о санкцијама кршења договора међу децом, да ли је освета морални прекршај; шта је праведно; како се ненасилно може решити сукоб потреба.

- *Кажњавање*: размена о врстама казни које добијају од родитеља, о поступцима који су довели до казне, о осећањима и незадовољеним потребама у вези са казном, о алтернативама кажњавању.

- *Насиље у школи*: размена о насиљу у школи - ученика према ученицима, и како да се заштите од тога.

VI Тема (4 часа) - Развијање моралног расуђивања

- *Лажна солидарност*: размена о моралној дилеми - сакривања починиоца из солидарности са другом или искрености, о преузимању одговорности за последице понашања, о оправданости казне, о томе да ли је прећутати исто што и лагати, зашто је лаж морални прекршај.

- *Одговорност за направљену штету*: размена о одговорности за ненамерно учињену штету, о санкцијама, алтернативама кажњавању.

- *Последице лажи*: размена о моралној дилеми - лагању да би се избегла казна, о последицама лажи.

- *Циљ оправдава средство*: размена о томе да ли позитивни циљ оправдава крађу; зашто је погрешно красти.

VII Тема (3 часа) - Развијање еколошке свести; брига о животињама и биљкама

- *Однос према животињама*: размена о разлозима дечјег насиља према животињама, о одговорности и бризи о животињама.

- *Природа и ја*: размена о праву на живот, и међусобној повезаности свих живих бића; о одговорности и бризи за биљни свет.

- *Брига о природи*: размена о томе шта су предузели да би изненадили пажњом животиње или биљке у протеклој седмици.

VIII Тема (1 час) - Евалуација

- *Евалуација програма и презентација резултата рада родитељима*: ученици се подстичу да сами процене програм који су прошли и сопствено напредовање; презентација резултата рада родитељима.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 36 часова годишње)

Општи циљ предмета је подстицање развоја личности и социјалног сазнања код ученика IV разреда основне школе. Овај предмет треба да пружи ученицима могућност да постану активни учесници у процесу образовања и васпитања, и да изграде сазнања, умења, способности и вредности неопходне за формирање аутономне, компетентне, одговорне и креативне личности, отворене за договор и сарадњу, која поштује и себе и друге.

Задаци:

У образовно-васпитном раду на реализацији овог предмета разликујемо неколико основних група задатака:

Задаци који се односе на **разумевање, усвајање следећих најважнијих појмова**:

- дечја и људска права и слободе - **познавање својих права, препознавање најважнијих категорија дечјих и људских права, упознавање Конвенције о дечјим и људским правима, разумевање односа између људских права, демократије, мира и развоја**;

- **идентитет** - разумевање појма идентитет, препознавање својих потреба и жеља, схватање себе у друштвеном контексту, схватање разлике између појединачног и групног, мањинског и грађанског идентитета;

- **друштвена одговорност** - разумевање појма одговорности, схватање разлике између одговорности према себи, другим људима, заједници;

- **различитост култура** - познавање најважнијих обележја своје културе и схватање утицаја своје културе на лично понашање, разумевање узрока културних разлика и подстицање схватања да је различитост култура темељ богатства света, разумевање односа између културних разлика, људских права и демократије, препознавање и превазилажење стереотипа и предрасуда;

- **једнакост** - познавање појма једнакости у контексту расних, културних, националних, верских и других разлика;

- **право и правда** - разумевање значења појмова права и правде, схватање односа између права и правде; познавање улоге права у осигурању појединачне и друштвене сигурности, познавање основних последица непоштовања правних норми;

- **мир, сигурност и стабилност** - разумевање значења појмова мир, схватање улоге коју сарадња и мирно решавање сукоба има за лични, национални и глобални развој, познавање неких основних поступака мирног решавања сукоба;

- **демократија** - познавање основних обележја демократског процеса и разумевање односа између демократије и дејих и људских права.

Задаци који се односе **на вештине и способности**:

- примена појмова - **примерена употреба појмова у комуникацији**;

- критичко мишљење - **преиспитивање утемељености информација, поставки и ставова**;

- јасно и разговетно исказивање личних ставова;

- самостално доношење одлука и извођење закључака - **одговорност у просуђивању и тумачењу**;

- саосећајна комуникација - **изношење својих осећања, потреба, мишљења и слушање, разумевање и уважавање туђих**;

- истраживање - **избор, прикупљање, критичка анализа и провера података из више извора као начин решавања проблема**;

- тимски рад - **прилагођавање свога мишљења групи ради изналажења заједничког решења**;

- ненасилно решавање сукоба - **дијалог, преговарање, аргументовано излагање, који су усмерени према заједничким циљевима**;

- руковођење - **одговорно управљање групом према критеријуму опште добробити**;

- учешће - **укључивање у процес одлучивања од заједничког интереса**.

Задаци који се односе **на ставове и вредности**:

- приврженост демократским начелима и поступцима - **дечја и људска права, једнакост, правда, друштвена одговорност, плурализам, солидарност, приватност**;

- приврженост мирољубивом, партиципативном и конструктивном решавању проблема;

- спремност на заступање и заштиту својих и туђих права;

- спремност на преузимање јавне одговорности за своје поступке;

- заинтересованост за свет око себе и отвореност према разликама;

- спремност на саосећање са другима и помоћ онима који су у невољи;

- спремност на супротстављање предрасудама, дискриминацији и неправди на свим нивоима.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМ

I Тема: Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима

1. *Родитељски састанак* - сусрет родитеља, наставника и ученика. Размена о узајамним очекивањима, потребама, захтевима, тешкоћама у вези са остваривањем програма грађанског васпитања,

2. *Уводни час* - упознавање ученика са садржајем предмета и начином рада.

II Тема: Дечја права су универзална, једнака за све

1. *Дрво дечијих права* - увођење људских и дечијих права у разред, подсећање на оно што већ знају о правима и разматрање значаја ових права за сопствени живот.

2. *Правимо рекламни штанд конвенције о дечијим правима* - ученици детаљно проучавају једно право за које се одреде договарањем, анализирају текст, истражују

начин симболичког приказивања. Уче се да објасне свој избор, да га јавно презентују у стварној ситуацији.

3. *Сви различити - сви једнаки* - ученици ће научити да се упознају међусобно и да разлике прихвате као богатство

4. *Неправда је кад...* - кроз игру састављања слагалице симулирају неправду. Постају свесни своје реакције на неправду и схватају значај сарадње за решење проблема.

5. *Ставови о правди* - повезивање права са дужностима; прихватање да праведно за једног није увек нужно праведно и за другог

III Тема: Заједно стварамо демократску атмосферу у нашем разреду, школи

1. *Права, дужности, правила* - увођење ученика у демократски начин договарања око заједничких правила, схватање међусобне повезаности права, дужности, правила, закона

2. *Улога правилника, кућног реда школе* - подстицање ученика да одаберу вредности у оквирима људских/дечјих права; да их разматрају, упоређују, да их се придржавају. Помоћи деци да дођу до решења: кад је тешко да поштују правила...

3. *Сви ми имамо предрасуде* - ученици преиспитују постојање предрасуда и стереотипа везаних за узраст, пол, националност. Уче се да увиде узрочно-последичну везу између постојања предрасуда и кршења права других. Уче се да препознају сукоб различитих вредности.

4. *Да сам чаробњак, ја бих* - подстаћи ученике да стварају визије са значењем, да креирају свет у којем се поштују права, у којем се прихватају одговорности, превазилазе стереотипи, прихватају различитости као богатство...

5. *Ставови о моћи* - помоћи ученицима да препознају вредности које подржавају дечја/људска права и развијају демократске односе. Помоћи ученицима да препознају наметање воље једнога или групице у односу на заједничко договарање и да сагледају последице једног и другог начина понашања по заједнички живот.

IV Тема: Живим демократију, демократска акција

1. *Сукоби и превазилажење сукоба, преговарање* - упознавање ученика са конструктивним начином за решавање међуљудских сукоба, који је применљив у разним ситуацијама.

2. *Тимски рад* - стављање ученика у ситуацију у којој увиђају предност тимског рада, начин функционисања у тиму, улоге сваког од чланова тима.

3. *Да се чује наш глас* - охрабрити ученике да излистају ситуације у школи за које сматрају да не подржавају или крше њихова права на игру, развој, здравље...

4. *Делујемо јединствено* - упознавање и вођење ученика са и кроз демократске процедуре одлучивања, ради долажења до заједничког решења проблема за који се сви залажу

5. *Аргументујемо и заступамо наше интересе* - уче се прикупљању података/аргумената, заступању, јавном наступању

6. *Тражимо закон за...* - планирање и спровођење акције за решавање проблема који су одабрали

V Тема: Људско биће је део целог света, развијање еколошке свести

1. *Међузависност* - разумевање света као система у коме су сви елементи - људи, догађаји, места - међусобно повезани

2. *Мрежа живота* - међузависност постоји и у природи

3. Бринемо о биљкама и животињама - како бринемо о биљкама и животињама, каква је наша одговорност према њима

VI Тема: Евалуација

1. Ја пре, ја после - ученици се подстичу да сами процене програм који су прошли, као и сопствено напредовање.

2. Презентација резултата рада родитељима.